

var fullkomligt slut när de kom till Vitön. De var döende.

Kronisk hypotermi med dehydrering

Även om ingen med full säkerhet kan ange orsaken till Andrée-männens död är vi övertygade om att den primärt förorsakades av kronisk hypotermi med åtföljande dehydrering i den arktiska kylan.

Alla andra hypoteser av mer eller mindre ovanliga sjukdomstillstånd som trolig dödsorsak får oss att undra över om det på något sätt skulle vara mindre heroiskt för dessa våra tidiga arktiska hjältar att somna in på grund av källden än av andra orsaker.

Per-Ola Granberg

professor, med dr, Stockholm

Rolf Kjellström

docent, polarforskare, Stockholm

Referenser

1. Öhrström M. Apropå arktiska expeditioner. Läkartidningen 1983; 80: 1148-50.
2. Personne M. Andrée-expeditionens män dog troligen av botulism. Läkartidningen 2000; 97: 1427-32.
3. Kjellström R. Andrée-expeditionen och dess undergång – tolkningar då och nu. I: Wråkberg U, red. The centennial of SA Andrée's North Pole Expedition. Royal Swedish Academy of Sciences. Stockholm: Center for History of Science, 1999: 44-55.
4. Granberg PO, Lennquist S, Wedin B. Renal electrolyte excretion and osmolar balance in human subjects under standardized stress. Försvarsmedicin 1971; 7: 108-24.
5. Lennquist S, Granberg PO, Wedin B. Fluid balance and physical work capacity in humans exposed to cold. Arch Environ Health 1974; 29: 241-9.

Replik:

Hypotermihypotesen kallar vid granskning

II Hypotesen att nedkylning var den avgörande dödsorsaken har flera påtagliga faktorer emot sig. Förutom att tillgången på föda och bränsle (nyfunnen drivved) var god på Vitön finner man i dagböckerna ett antal uppgifter som motsäger ett utdraget döende i utmattning, uppgivenhet och tilltagande hypotermi.

Vad dagböckerna berättar

Så sent som den 3 oktober skriver Andrée: »Lyckligtvis var vädret vackert och vi kunde arbeta med fart. Ingen hade förlorat modet. Med sådana kamrater bör man kunna reda sig under snart sagt vilka omständigheter som helst.«

Följande noteringar är de sista i Strindbergs anteckningar; 3-4 oktober: »spännande situation«, 5 oktober: »flyttat i land«, 6 oktober: »snöstorm, rekognoscering«, 7 oktober: »flyttning«.

Det säger sig självt att en döende person varken orkar rekognoscera eller flytta, och inte heller beskriver sitt döende som en spännande situation. Påståendet att de tre männen blev apatiska och uppgivna bygger enbart på Granbergs och Kjellströms egna spekulationer, stöd för detta går i varje fall inte att finna någonstans i källmaterialet.

Snöstorm försenade flyttningen

Att expeditionens sista läger var beläget vid en bergkant 200 meter från stranden vittnar snarast om att man hade tillräck-

ligt med krafter och initiativförmåga för att flytta utrustningen till den mest skyddade platsen.

Att flyttningen inte utfördes redan 6 oktober utan först dagen därpå förklaras av den snöstorm som inträffade den förstnämnda dagen, vilket, enligt Andrées dagbok, fick männen att mestadels hålla sig i tältet.

Genmålet resonemang kring kalkarna är därför obegripligt och stöder inte deras egen hypotes. Utmattningen borde ju enligt deras teori varit än mer uttalad den 7 oktober när flyttningen faktiskt ägde rum!

Diarréer och isbjörnar

Skydd mot isbjörnar fick man av de gevärs som ständigt fanns till hands. De diarréer som enligt genmålet skulle ha bidragit till uttorkningen omnämns i dagböckerna enbart i början av isfärden; den sista månaden finns inte några sådana uppgifter alls.

Problemet med att förklara varför de förmodat nedkylda och utmattade männen hittades intill – men inte nedkrupna i – sin sovsäck kvarstår dessutom.

Hypotermihypotesen, som ter sig närliggande i den aktuella miljön, kallar betydligt om man noggrant sätter sig in de kända faktorerna.

Mark Personne

överläkare, Giftinformationscentralen, Stockholm

Afasiförbundet – patientförening länk i rehabiliteringskedjan

II Afasi skapar svåra problem för den insjuknade och de anhöriga. Plötsligt försvåras all kommunikation. Inte sällan kan afatikern ta in information, men blir mer eller mindre oförmögen att uttrycka sig. Oftast är en stroke orsaken, men afatikerns situation och de anhörigas svårigheter är så speciella att man 1981 bildade ett särskilt afasiförbund, som idag har 5 500 medlemmar. Det finns också ett strokeförbund. Ärligen insjuknar ca 8 000 svenskar i afasi, där också teolycksfall m m kan vara orsaken.

Prova-på-rummen

En kartläggande diagnos kräver samarbete mellan läkare, arbetsterapeuter, sköterskor och inte minst logopeder, den senare gruppen tyvärr en bristvara i Sverige. Så kan en rehabiliteringsplan lagas upp. Språkträningen är viktig. Givetvis skall rehabiliteringen leas av

neurologer och logopeder, men sedan några år kan Afasiförbundet erbjuda en viktig länk, de s k prova-på-rummen (PPR) som nu finns på över 50 ställen i Sverige.

Där kan under handledning av speciellt utbildade »värdinnor« afatikerna få en speciell, datorstödd språkträning, som underhåller och förbättrar språkfunktionen. Dessutom ger dessa rum tillfälle till social samvaro. Det är viktigt att man inom vården är medveten om denna länk i rehabiliteringskedjan.

»Det viktigaste som hänt«

En afatiker, Clara Lindbergh, Vilhelmina, fd vice ordförande i Svenska Riksteatern, har uttryckt sin uppskattning av PPR-rummen som: »... det viktigaste som hänt afatiker sedan man är s k färdigbehandlad inom sjukvården. Mitt språkliga jag betyder så mycket för att

kunna umgås med folk ...« Många afatiker och deras anhöriga har annars hamnat i isolering och skamkänslor.

Afasiförbundet har också en »yngregrupp« för yngre afatiker, en familjegrupp i de fall barnen har svåra språkproblem, och anhörigrupper för stöd till de anhöriga.

IT-samhället erbjuder en del afatiker nya möjligheter att bli delaktiga i samhället. Där kan PPR-rummen spela stor roll. Afasiförbundet Sverige deltar i den s k Tolvggruppen, tillsammans med elva andra mindre handikappförbund, för intressepolitiskt arbete riktat mot myndigheter, departement m m. Afasiförbundet åtar sig afatikernas problem i ett livslångt perspektiv.

För mer information: www.afari.se

Ingemar Hermansson

MD h c, vice ordförande i Västerbottens läns Afasiförening